IULIU MANIU ȘI COMUNISMUL

Personalitatea politică predominantă a opoziției, în jurul căreia s-au raliat toate elementele ostile orientării politice externe a României spre Germania, a fost Iuliu Maniu. Un prestigiu personal independent de partidul al cărui șef era, o autoritate politică sporită prin chiar loviturile piezișe care s-au încercat să i se dea, Iuliu Maniu a fost unul dintre puținii oameni politici a cărui valoare se proiecta cu o nediscutată certitudine în conștiința țării. În politică, valorile, în sens de judecată imediată a conștiinței opiniei publice, sunt pur subiective și, adesea, este poate una din cele mai crâncene ironii ale existenței politice, toate aceste valorificări pur subiective primesc o radicală infirmare în judecata obiectivă a istoriei. Aprecierile politice sunt determinate de complexul afectiv al opiniei publice, la un moment dat, independent de rezultate, care nu pot fi cunoscute decât mult mai târziu.

Iuliu Maniu a știut să se situeze totdeauna exact în linia afectivă a sentimentului public. Ajutat de calitățile lui personale: de sobrietate, de o admirabilă stăpânire de sine, de lipsa lui organică de expansivitate – contrast izbitor cu caracterul exploziv al românilor – păstrând o calmă egalitate de atitudine în toate împrejurările, a izbutit să creeze o impresionantă figură a politicii românești. Într-o atmosferă pasională, în precipitările impulsive, în mijlocul exteriorizărilor violente, în instabilitatea relațiilor care dădeau vieții noastre politice aspectul unui cadril, Iuliu Maniu păstra un simț de măsură, o reținere, ferindu-se să rostească un cuvânt prea tare, pe care să fie obligat mai târziu, datorită schimbării situației, să-l retracteze. Cu aceste admirabile însușiri de temperament el putea să aplice tactica lui favorită: ostenirea adversarului prin nesfârșite negocieri, care nu erau de fapt decât ocolul amețitor în jurul aceluiași punct, prin repetarea exasperantă a aceleiași formule. O răbdare ostenitoare pentru adversar, o persistență în atitudinea inițială, putând să exaspereze pe cel mai înzestrat partener, o neclintire într-o atitudine capabilă să transforme timpul în factor activ, au înlesnit lui Iuliu Maniu proiecția de prestigiu în opinia publică. Atâtea popularități s-au măcinat, prestigiul lui Iuliu Maniu a rămas intact.

Era cel mai puternic temperament de opozant, nu datorită unor însușiri de elocvență (ca orator era monoton, spălăcit), nici acelei dogorâtoare convingeri care incendiază nemulțumirile maselor, forța spiritului opozant la Iuliu Maniu consta în nevariabilitatea atitudinii inițiale, în constanța caracterului, definind un punct imobil în neastâmpărul pasional, în tălăzuirea temperamentelor care ilustrau viața noastră politică. Dar acest caracter așa de precis conturat cerea un cadru normal spre a-și produce toată eficiența; situat în cadrul de violență revoluționară care face tabula rasa din toate considerentele morale, din orice noțiune de justiție, temperamentul politic al lui Iuliu Maniu devenea inoperant. Era, deci, fatal ca Iuliu Maniu să nu poată face față unui adversar de cinică negație a ideii de legalitate, de perfidie savant acoperită, de retorica unei justiții sociale și de impetuozitate asasină; tactica perfect adecvată unei vieți politice respectuoasă a unui minimum de corectitudine în raporturi, devenea un laț în care așteptarea nu făcea decât să-l strângă până la sugrumare.

În epoci revoluționare, adversarul nu-ți dă răgaz, atacă, urmărește să-și mențină inițiativa, să te zăpăcească prin mobilitatea lui, prin multiplicarea loviturilor date din poziții instabile. Om politic de formație a unei democrații parlamentare, Iuliu Maniu era o victimă predestinată a condițiilor politice de luptă pe care le postulează bolșevismul.

Era în aprilie 1919, Iuliu Maniu președinte al Consiliului Dirigent, cu sediul la Sibiu, când Bella Kuhn a început ofensiva. Printr-o stranie coincidență - astăzi asemenea coincidențe sunt lămurite, cunoscându-se regizoratul comunist - izbucnește o grevă generală la căile ferate din Transilvania, greva care imobiliza unitățile armatei, înlesnind înaintarea trupelor lui Bella Kuhn. Generalul Moșoiu era comandantul armatei de operații și, îngrijorat de situație, a cerut autorității politice, în speță președintelui Consiliului Dirigent, (autoritatea guvernului de la București nu depășea Carpații) să determine încetarea imediată a grevei spre a putea executa transportul trupelor de întărire, destinate liniei de demarcație. Iuliu Maniu, calm, surâzător, a liniștit pe aprigul general, asigurându-l că totul va intra în ordine. După 24 de ore, greva continua, iar informațiile care veneau de pe front nu îngăduiau nici o întârziere în trimiterea întăririlor, nici în executarea mișcărilor prevăzute în planul de operații, fiecare oră de întârziere juca

în favoarea atacatorilor. Generalul Moșoiu s-a prezentat din nou la președintele Consiliului Dirigent, care se găsea într-o lungă dezbatere cu plenul Consiliului, examinând problema grevei de la căile ferate. Era a doua ședință și de trei ore Iuliu Maniu se trudea să convingă pe Flueraș și pe Jumanca, cei doi reprezentanți ai Partidului Socialist pe care îi introdusese ca membri în Consiliul Dirigent, de necesitatea încetării grevei. Argumentele președintelui se izbeau de îndărătnicia celor doi reprezentanți socialiști care susțineau legitimitatea grevei, dar puterea de răbdătoare argumentare a lui Maniu nu se epuiza și controversa se prelungea, fără ca nimic să îndreptățească o speranță că s-ar putea ajunge la o imediată concluzie. Pentru a înțelege caracterul adevărat al grevei – tipic politică – este bine să amintim că în 1919, mai bine de 80% din personalul căilor ferate ardelene era compus din unguri, iar sindicatele muncitorești ascultau consemnul dat de Budapesta, unde se instalase "dictatura proletariatului", deci posibilitatea de a convinge prin abundența argumentelor pe muncitori să înceteze greva era inexistentă. Fără îndoială, Flueraș și Jumanca erau de bună credință, dar nu mai puțin erau două figuri obscure în mișcarea muncitorească din cadrul Austro-Ungariei, fiind complet lipsiți de autoritate, de aceea căutau să și-o câștige, devenind executorii consemnului sindicatelor muncitorești, susținând fără nici un discernământ greva căilor ferate, fără să-și dea seama că erau doar instrumente ale Budapestei roșii.

După o oră de așteptare, în care timp a ascultat depănarea de argumente pro și contra, generalul Moșoiu și-a dat seama că discuțiile puteau să continue la nesfârșit, fără să se poată întrezări cea mai slabă posibilitate de a ajunge la o concluzie menită să pună capăt grevei. Atunci a tăiat-o scurt, anunțând pe Iuliu Maniu că dacă în două ore treburile nu pornesc, Flueraș și Jumanca vor fi arestați și deferiți Curții Marțiale, care îi va judeca și condamna imediat, iar executarea lor nu va întârzia. Președintele Consiliului Dirigent a căutat să convingă pe general că nu poate permite asemenea amenințări adresate unor membri ai Consiliului și îl ruga să aibă pacientă. Generalul Moșoiu a replicat că el are pacientă, dar Bella Kuhn nu este dispus să aștepte până ce președintele va izbuti să convingă sindicatele să înceteze greva și va ocupa Clujul, Blajul, îndreptându-se în marș forțat spre Sibiu. Încurajați de atitudinea președintelui, Flueraș și Jumanca

au prins curaj și au început să-l mustre cu severitate pe general, propunând Consiliului să ceară la București luarea imediată a comenzii lui Traian Moșoiu.

A urmat o scenă memorabilă. Generalul și-a ieșit din fire și îndreptându-se spre cei doi susținători ai grevei a început să răcnească: "Nu două ore vă acord, ci imediat să puneți capăt grevei, și dacă nu plecați la centrala Sindicatelor, vă împușc fără judecată!" Generalul era înalt, corpolent părea cioplit în piatră; Flueraș înalt, subțire, Jumanca mititel, părea o ulcică, iar capul lui Moșoiu furios era ca al balaurului pe care îl aveau Dacii pe steaguri. Zadarnic a căutat Iuliu Maniu să potolească lucrurile, generalul cerea imperios imediata terminare a grevei sau îi va pune el capăt. În același timp a dat ordin aghiotantului, căpitanul Nae Popescu, să pună sub supraveghere militară pe toți șefii sindicatelor muncitorești. Ca prin farmec, Flueraș și Jumanca au dispărut. După o oră, greva luase sfârșit și trupele erau îndreptate spre linia de demarcație. Generalul Moșoiu avusese dreptate. Peste două săptămâni trupele românești intrau în Oradea Mare și linia de demarcație nu mai exista.

Toate calitățile necontestate, admirabila lui tactică de a-și osteni adversarul, tot spiritul legalist, profund democrat al lui Maniu, deveneau, datorită împrejurărilor, inoperante. Situația militară și politica nu acordă nici un răgaz și orice întârziere juca în favoarea adversarului, în speță Bella Kuhn, care dispunea de o puternică armată, superior înzestrată ca armament, față de mijloacele de care dispunea armata noastră. Politic, în acel moment – aprilie 1919 – erau în joc întreaga Europă Centrală și Balcanii, amenințați de cotropirea bolșevică, dacă Bella Kuhn, pion al Rusiei sovietice, ar fi izbutit să mature armata română.

Iuliu Maniu nu a cunoscut natura intimă a bolșevismului, era, ca democrat, credincios spiritului de legalitate, sortit să iasă înfrânt. Și nu vom putea înțelege ușurința cu care comuniștii – evident spirijiniți de forțele rusești – au reușit să obțină o victorie totală, dacă nu ne vom da seama de lipsurile democrației burgheze.

Iuliu Maniu nu era un spirit iscoditor, nesătios să se țină în curent cu mișcarea ideilor, să adâncească problemele pe care le punea criza statului modern. Avea o înțelegere electorală a problemelor statului. O corectă consultare a corpului electoral, asigura o conducere politică valabilă. Am putea spune că Iuliu Maniu avea concepția clasică a suveranității naționale, așa cum a expus-o Esmein, pentru a cita pe cel mai tipic reprezentant al constituționalismului clasic: "*Oricare ar fi izvorul legal al suveranității la un popor, în orice mâini ar fi pusă, ea nu subsistă și nu se exercită în fapt decât dacă este ascultată de către toți cetățenii. Dar această ascultare nu poate să fie obținută decât în două feluri: sau prin întrebuințarea forței sau prin adeziunea opiniei publice*", și firește numai pe această adeziune se poate întemeia în chip durabil și legitim suveranitatea legală. Deci, la baza suveranității naționale și – continuând să citez din Esmein – "*pretutindeni opinia publică există de fapt și nici un guvern nu ar putea să existe fără ea*". Esmein conchide: "*a recunoaște, a organiza și respecta suveranitatea națională înseamnă să se dea opiniei publice forța superioară, o expresie precisă, o valoare juridică, o autoritate legală.*" (Pag. 317-318 din *Eléments de Droit constitutionnel français et comparé**).

Că opinia publică este lipsită de chibzuință și de competență, că adesea traduce pasiunile mulțimilor, că opinia publică este instabilă și lipsită de unitate și coerență, nu mai puțin Iuliu Maniu o socotea – și pe bună dreptate – ca forță primordială și necesară oricărui regim democrat. Cred că am rezumat exact concepția politică a lui Iuliu Maniu, dar tocmai această clasică interpretare a suveranității naționale constituia pentru Maniu, în înfruntarea cu comuniștii, o fatală inferioritate, exact poziția inferioară în care s-au găsit față de comuniști, în toate țările, partidele democratice.

Dacă înainte de cucerirea puterii de către bolșevici (octombrie 1917) marxismul putea să fie ignorat fără riscuri, după instaurarea regimului marxist în Rusia și consolidarea lui prin lichidarea ultimelor forțe contra-revoluționare - înfrângerea lui Wranghel - toată atenția democraților trebuia concentrată asupra fenomenului bolșevic. Teoria luptei de clasă era pusă în practică, formula lui Karl Marx: "*Lupta de clasă duce în chip necesar la dictatura proletariatului*", trebuia să se pună obsedant meditației tuturor oamenilor politici, care refuzau să accepte viziunea istorică a marxismului.

Partidele socialiste, acceptând tactica parlamentară, respin-

* "Elemente de Drept constituțional francez și comparat"

gând acțiunea revoluționară, menținându-se în cadrul legal al democrației, au dat un aspect amăgitor al marxismului, căruia îi potoleau dinamismul revoluționar pus brutal în acțiune de bolșevici.

De două mii de ani evreii își urau de fiecare an nou, "La anul la Ierusalim!", dar în afară de rarii habotnici care se duceau să moară în țara lui David, evocarea Ierusalimului nu depășea o foarte vagă nostalgie. Sioniștii au degajat tot dinamismul politic conținut în urarea repetată: "La anul la Ierusalim!". Bolșevicii au degajat tot conținutul revoluționar al marxismului.

Într-o scrisoare din 1890 a lui Frederich Engels, nedespărțitul tovarăș al lui Karl Marx, găsim această clară precizare: "*De ce luptăm noi pentru dictatura politică a proletariatului, dacă puterea politică este economic neputincioasă?*" "*Violența* (adică puterea statului) *este de asemenea și ea o putere economică.*"

Democrații burghezi au crezut că bolșevismul este un fenomen specific rusesc și că regimul democrației parlamentare asigură o normală funcționare a suveranității naționale, excluzând orice lovitură de forță menită să instaureze "dictatura proletariatului". Așa se explică eroarea cu grave consecințe, a constituirii Frontului popular, în 1936, cuprinzându-i și pe comuniști, așa se explică lipsa unei poziții defensive față de comunism la toate partidele democrate, deși se verificase puterea minorităților organizate, fie de extrema stângă, fie de extrema dreaptă de a executa o lovitură de stat, menită să înlesnească o vacanță prelungită a legalității.

Niciodată Iuliu Maniu nu și-a dat osteneala, nu a avut o cât de vagă curiozitate să studieze mecanismul acestei doctrine revoluționare a marxismului, pus în acțiune de Lenin. Pentru puținii români familiarizați cu ideologia bolșevică, leninismul, neavând pentru ei secrete, când în mai 1944, Iuliu Maniu a acceptat – este adevărat după o oarecare ezitare și numai la insistenta cerere a lui Titel Petrescu – pe comuniști, în blocul democrat, desfășurarea ulterioară a situației politice, odată armistițiul încheiat, nu putea să constituie un mister. Ar fi fost suficient ca Maniu să fi citit numai *Statul și revoluția* lui Lenin, opera cardinală a bolșevismului, pentru ca să înțeleagă că orice întovărășire, fie cât de vremelnică, impusă doar de necesitățile tactice de moment, cu comuniștii, va fi fatală pentru democrația preconizată de Iuliu Maniu. Câteva citate din această lucrare a lui Lenin, sunt suficiente pentru a demonstra temeinicia afirmației noastre: "Violența *este moașa oricărei bătrâne societăți, purtând sarcina unei noi societăți, violența este instrumentul care sfarămă formele politice închegate și care își supraviețuiesc. Dar proletariatul are nevoie de puterea statului cucerit prin violență, statul ca organizare de constrângere, pentru a strivi rezistența exploatatorilor și într-o egală măsură pentru a călăuzi enorma masă a populației: țărănimea, mica burghezie, semi-proletariatul către intrarea în economia socialistă.*" Și mai departe: "*...organizarea avangardei exploataților (adică a partidului comunist) într-o clasă dominantă, cu scopul de a reprima pe exploatatori.*"

Deci, lichidarea burgheziei, suprimarea ei prin toate mijloacele; Lenin fiind convins că nu se poate realiza comunismul decât dacă rezistența burgheziei, nu numai ca clasă posedantă ci și ca mentalitate, nu va fi complet nimicită. "*Suntem obligați să-i oprimăm, pentru a libera omenirea de sclavia salariatului*", și este clar că acolo unde este opresiune și violență, nu este nici libertate și nici democrație. Lectura acestei lucrări nu i-ar fi îngăduit lui Iuliu Maniu nici o iluzie în ceea ce privește obiectivele, ca și tactica comuniștilor. Stalin a subliniat valoarea de dogmă a doctrinei lui Lenin: "*Leninismul este teoria și tactica revoluției proletare în general, teoria și tactica dictaturii proletariatului în particular.*" (*Bazele leninismului*).

Ignorând complet marxismul ca ideologie revoluționară, necunoscând literalmente nimic din scrierile lui Lenin și Stalin, convins că partidul comunist în România este electoralmente inexistent, iar toată propaganda pe care ar desfășura-o acesta nu ar avea decât rezultate neînsemnate, Iuliu Maniu aprecia sub unghiul strict electoral cadrul legal, doar ca un simplu expedient provizoriu, pentru a dezlănțui forța intimidantă a violenței. Pentru Iuliu Maniu comunismul se reducea la Lucrețiu Pătrășcanu și la Petre Constantinescu-Iași, oameni cu care se putea negocia, neavând în spatele lor decât o mie de partizani. Într-un moment crucial, Iuliu Maniu aducea viziunea electorală a unei democrații parlamentare din epoci normale. "*Un medic care ar nega existența microbilor nu ar diminua prin acest fapt efectul lor distrugător asupra corpului omenesc. În politică, aceste atitudini pe care medicina le-a părăsit sunt încă în vogă. Se crede întotdeauna cu tărie că negându-se rolul social al violenței se învinge violența*", spunea James Burnham.

Deci, în fața problemelor pe care le ridica bolșevismul în ajunul armistițiului – este corect să subliniem că Iuliu Maniu era convins că se va putea încheia un armistițiu și nici un moment nu a preconizat capitularea fără condiții la care lucra Gr. Niculescu-Buzești, C. Vișoianu și Al. Crețeanu – el se găsea într-o totală ignorare a forțelor ideologice cu care avea să se înfrunte. Fără îndoială că Iuliu Maniu își sprijinea acțiunea pe o integrală încredere în cele două mari democrații, americană și britanică; din nefericire, era complet lipsit de informații exacte și de ceea ce dispunea era de o valoare discutabilă. Mijloacele de informație erau, în primul rând, cele obținute prin ascultarea postului B.B.C. Doctorul Solomon își luase sarcina de a redacta zilnic un buletin, în care erau cuprinse emisiunile postului englez, buletin pe care Iuliu Maniu îl citea cu religiozitate, comentându-l cu anturajul său. Al doilea mijloc de informație era Gr. Niculescu-Buzești, care îi transmitea informațiile pe care oficial le dădea Mihai Antonescu. Odată cu trimiterea lui Al. Crețeanu la Ankara, desemnare făcută de Iuliu Maniu, se poate spune că dispunea de un reprezentant al blocului democrat într-un punct de intensă activitate diplomatică. Dacă după septembrie 1943 – data la care Al. Crețeanu a luat postul în primire – informațiile primite de Iuliu Maniu n-au fost suficiente sau erau false, vina o poartă Al. Crețeanu.

Șeful blocului democrat ar fi dispus de un informator deosebit de calificat, dacă ar fi acceptat pe V.V. Tilea, care se găsea la Londra. Dintre toți românii aflați peste hotare după iunie 1941, V. V. Tilea era singurul care izbutise să-și facă relații excepționale în cercurile politice engleze, atât conservatoare cât și laburiste. Suntem obligați să spunem că V. V. Tilea și-a oferit serviciile, punându-se la dispoziția lui Iuliu Maniu, dar a fost refuzat. Ce motiva refuzul lui Maniu? Despărțirea lui Al. Vaida, ruperea unei prietenii de 40 de ani, despărțire la care, în credința lui Maniu, rolul lui V. V. Tilea a fost decisiv. Dacă era întemeiată sau nu această convingere pe care o avea Iuliu Maniu, este cu totul secundar, problemele românești trebuiau să înlăture toate sentimentele de partid, justificate sau nu. Ca șef al Partidului Național-Țărănesc, Iuliu Maniu putea să fie perfect îndreptățit să refuze o colaborare spontan oferită; ca șef al acțiunii opoziției democrate, acțiune al cărei obiectiv era armistițiul, nu avea dreptul să se lipsească de o așa de prețioasă contribuție. În locul lui V.V. Tilea, s-a mulțumit

să aibă ca reprezentant la Londra pe Pavel P. Pavel. Cine era acest ilustru necunoscut? Prin 1931, dacă nu mă înșel, a fost trimis la Londra ca atașat de presă un tânăr ardelean care lucrase la *Patria*, oficiosul Partidului Național-Țărănesc la Cluj. Lipsit de relații, cu cea mai mare bunăvoință, Pavel P. Pavel nu putea să corespundă misiunii care i se încredințase de către Maniu. În timpul războiului, era și Pavel P. Pavel printre românii care făceau propagandă defetistă la postul de radio B.B.C. După 1944, Pavel P. Pavel a alunecat spre extrema stângă, părăsind pe Maniu și trecând alături de Groza. În 1946 era la Paris, în serviciul guvernului comunist.

Dintr-o intransigență de partid, Iuliu Maniu a respins o colaborare de care avea nevoie, lipsindu-se voluntar de un informator așa de prețios.

Fără informații, necunoașterea problemelor internaționale devenea și mai gravă, îngreunându-i o singură orientare. Toate necontestatele lui calități de judecată, de patriotism, de superioară conștiință a răspunderii politice pe care moralmente le deținea, se anulau prin această totală lipsă de cunoaștere a naturii bolșevismului, a doctrinei marxismului și a adevăratelor probleme internaționale.

"O societate poate să fie mare și prosperă, cu toate erorile, chiar grave, în ordinea științelor fizice: s-a crezut multă vreme, de exemplu, că soarele se învârtește în jurul pământului și aceasta n-a împiedicat omenirea să aibă anale glorioase. Dimpotrivă, dacă o eroare rătăcește o țară în ordinea morală sau politică s-a sfârșit cu ea!", observa pe bună dreptate Ch. Beudant în *Le Droit individuel et l'Etat**. Din nefericire, clasa politică românească a dovedit o așa de mare, de integrală ignoranță în toate problemele pe care le-a ridicat criza mondială, încât erorile s-au succedat fără întrerupere, făcând inevitabilă catastrofa.

Iuliu Maniu a păstrat în momentele cele mai critice un optimism, care se alimenta dintr-o greșită apreciere a scopurilor de război a democrațiilor anglo-saxone, pe care le credea așa de hotărâte în apărarea principiilor cuprinse în Charta Atlanticului, încât vor constrânge și Rusia sovietică să evolueze. În interpretarea lui Iuliu Maniu, Charta Atlanticului era o reeditare a celor 14 puncte ale președintelui Wilson, interpretare care formal era impecabilă și toată propaganda

* *"Dreptul individual și statul".*

desfășurată de postul B.B.C. venea să întărească pe Maniu în această convingere. Nici după Teheran nu concepea măcar că anglo-americanii au consimțit la delimitarea unor zone de influență, reprezentând două concepții fundamental deosebite în ceea ce privește drepturile popoarelor și valoarea libertății, două lumi antagoniste.

De Crăciun 1943, am fost la Lisabona, unde am avut o lungă întrevedere cu colonelul Kovalewski, fost atașat militar la București și cu contele Schombeck, fost ministru al Poloniei la București și ulterior subsecretar de stat la Externe. Colonelul Kovalewski aștepta cu îngrijorare rezultatele Conferinței de la Teheran. Era convins că Polonia va suferi o serioasă amputare în favoarea Rusiei sovietice, dar spera că cel puțin se va salva o frontieră comună cu România. M-a rugat să-i atrag atenția lui Mihai Antonescu asupra greșelii cu incalculabile consecințe, care se săvârșea de către curierii ministerului nostru de Externe, neserioși, flecari, toți oferindu-se cu o seriozitate bufonă să negocieze armistițiul României. Acești curieri erau toți selectați de Gr. Niculescu-Buzești și trimiși cu instrucțiuni de a creea o atmosferă de panică, de a da impresia că România este coaptă pentru o capitulare.

Colonelul Kovalewski recomanda să se trimită în locul lui Cădere, complet compromis prin afacerile murdare pe care le făcuse, un nou ministru și, dacă se putea, un militar. Eu am pronunțat numele generalului Potopeanu. A fost socotit cel mai potrivit, dacă mareșalul Antonescu ar fi consimțit. Colonelul Kovalewski a ținut să sublinieze că situația noastră va fi în funcție de cum vom ști să folosim cartea așa de valoroasă pe care o avem în mână; valoarea necontestată a armatei noastre, unită cu poziția noastră geografică. O schimbare a atitudinii noastre ar putea să prăbușească întreg frontul Balcanilor și să deschidă poarta spre câmpia Ungariei, precipitând sfârșitul războiului. De aceasta își dădeau perfect seama Aliații. Remarca absența unui om politic de autoritate peste hotare, întrebându-mă de ce guvernul Antonescu nu facilitează ieșirea din țară a lui Maniu. L-am rugat să-mi dea voie să rezum în scris convorbirea, cu obligația să o comunic ministrului de Externe. La întoarcere, i-am făcut lui M. Antonescu o largă expunere și i-am dat nota. În ceea ce privea schimbarea lui Cădere, el s-a declarat de acord, dar obiecta că se va izbi de opunerea mareșalului. În audiența pe care am avut-o la mareșal, căruia i-am redat convorbirea avută la Lisabona, am verificat că Mihai Antonescu

mințea. Mareșalul avea o opinie detestabilă despre Cădere și a găsit potrivit să fie trimis Potopeanu. În ceea ce privea ieșirea din țară a lui Maniu, amândoi au fost de acord. Mareșalul mi-a spus: "*Nu am dreptul să mă opun la tot ce se încearcă spre binele țării, deși nu cred că după acordul de la Teheran ar putea Maniu să modifice ceva. Se va convinge însă, plecând în străinătate, că numai o rezistență militară va impune, obligând pe Aliați să-și revizuiască cele decise.*" Am fost însărcinat de mareșalul Antonescu să vorbesc cu Iuliu Maniu, pentru a vedea dacă principial accepta. Am luat masa cu el la Mihai Popovici. I-am rezumat impresiile mele, conversațiile mele de la Lisabona. Iuliu Maniu m-a ascultat cu atenție, rugându-mă să vorbesc mai tare, deoarece Mihai Popovici auzea foarte greu. La sfârșit, Mihai Popovici a conchis: "*Să plece președintele, este unica soluție!*". Iuliu Maniu a zâmbit: "*Cum crezi că guvernul îmi va înlesni plecarea?*" Atunci i-am redat conversațiile avute cu mareșalul cât și cu Mihai Antonescu, evidențiind faptul că amândoi erau de acord. Iuliu Maniu, sceptic, mi-a replicat cu ironie: "*Îmi vor pune la dispoziție un avion, care în loc să mă ducă la Ankara, mă va depune la Berlin.*"

Mi s-a părut bănuiala o ofensă gratuită, datorită relațiilor care existau între mareșal și Maniu, și l-am întrebat dacă nu cunoaște nici un pilot român care să-i fie așa de devotat, încât să înlăture și umbra unei bănuieli. La răspunsul lui afirmativ a ridicat o nouă obiecție: nu i se va accepta condiția de a-și alege pilotul. Prevăzusem aceste obiecții și le examinasem cu Mihai Antonescu, care lăsa la latitudinea lui Maniu alegerea pilotului, precum și designarea colaboratorilor meniți să-l însoțească. În același timp îi anunța prin mine că la Ankara va găsi ordinul dat lui Al. Crețeanu să-i pună la dispoziție toate fondurile necesare. Iuliu Maniu a rămas pe gânduri. Mihai Popovici pleda cu căldură plecarea. După un răstimp de tăcere, Iuliu Maniu și-a spus hotărârea: rămânea în țară, fiind convins că deplasarea nu era necesară, și că mai necesară era prezența lui în țară. Era sigur că informațiile care i se dădeau îi îndreptățea siguranța încheierii unui armistițiu în condiții acceptabile.

Am convingerea că altfel ar fi evoluat negocierile României dacă Iuliu Maniu pleca și lua contact cu Churchill și președintele Roosevelt. Cu informațiile culese de doctorul Solomon de la postul B.B.C., cu ceea ce îi furniza, ca material documentar, Gr. Niculescu-

Buzești, cu totală ignorare a fenomenului bolșevic, cu necunoașterea istoriei Rusiei, era fatal să fie prins în mrejele unor iluzii, care au fost fatale țării. Patriotismul lui Iuliu Maniu nu poate fi pus la îndoială, dar, ca un om legat la ochi, neputând să vadă prăpastia, s-a rostogolit în ea. Aceste lipsuri au contribuit la condițiile lamentabile în care s-au început negocierile de la Cairo și au determinat tactica nefericită a opoziției democrate după capitulare.

Vom căuta să conturăm și personalitatea celor doi asociați ai lui Iuliu Maniu: șeful partidului liberal, Dinu Brătianu și șeful partidului socialist, Titel Petrescu[1].

Palma de Mallorca, 10 aprilie 1951

PAMFIL ȘEICARU
SCRIERI, volumul 1
se publică pentru
prima dată în **evf**,
București 2001.
Copyright EVF.

ISBN 973 9120 29 6

Cartea a apărut cu sprijinul Ministerului Culturii și Cultelor

PAMFIL ȘEICARU

SCRIERI

VOL. 1

SELECȚIA TEXTELOR, PREFAȚĂ, NOTE
VICTOR FRUNZĂ

evf
EDITURA VICTOR FRUNZĂ
București

Publicat în **Chemarea** (Paris), anul III, nr. 6, 1 aug. 1951.

1. Articolele promise au fost publicate în **Chemarea** (Paris) într-un ciclu, intitulat *Constituția și partidele*. Vezi ***Scrieri***, vol. 2.